

Критика з любов'ю

Ирина Панченко,
Ксения Гамарник.
Влюбленные в театр. —
Филадельфия: Instant Publisher,
2014

У назві цієї книжки — подвійне смислове навантаження. З одного боку, «закохані в театр», як сказано в прикінцевій анотації, — це передусім персонажі, «актори і режисери, художники театру і лялькарі, артисти опери й балету». Іншими словами, всі ті, про кого йдеться у текстах різних жанрів (від рецензій, інтерв'ю до історичних розвідок і врешті двох досліджень академічного формату). З другого — не меншою мірою «закохані в театр» і самі автори: літературознавець Ирина Панченко та її донька, театрознавець і театральна художниця Ксеня Гамарник. У це видання ввійшли їхні тексти, писані з 1988 по 2013 рік і надруковані в різних не лише містах, а й країнах — від Росії до України та США (тривалий час обидві мешкали у Філадельфії).

Що насамперед впадає у вічі — це дбайливість, із якою підготовано видання. Це не просто збірник статей чи навіть сімейний проект на двох, а радше спроба створення такого собі приватного «музею театру» в книжковому форматі, де знайшлося б місце найулюбленішому (від музею Амвросія Бучми до фото зі всесвітньо знаним російським клоуном В'ячеславом Полуніним, або від вистав Раду Поклітару до американського Геловіну). Йдеться також і про данину пам'яті матері: хоч у книжці про це й не згадано, 2009 року Ірини Панченко не стало, тож усе видання, включно з дизайном, — справа рук Ксені Гамарник. Тексти поділено на умовні тематичні та жанрові блоки (умовні, бо деякі розділи творять своєрідний перегук). Це, зокрема, «Портрет режисера», «Долі артистичні», «Збережена пам'ять», «Класика на сцені», «В контексті сучасності», «Філадельфійський фестиваль Фриндж», «Такі різні казки» і нарешті «Художники театру» (в якому вміщено згадані розлогі дослідження: Ірини Панченко про Абрама Балазовського та Ксені Гамарник про театральні роботи Марка Шагала в Америці та про Владислава Клеха).

Останній розділ — найрозлогіший (займає близько половини видання), дотогож, щедро ілюстрований ескізами до різних вистав і картинами художників. Треба зауважити, що двоє з них — об'єкти особливого і тривалого зацікавлення авторок. І А. Балазовський (1908–1979), і В. Клех (1922–2001) — кияни за походженням, обидва — театральні художники, але їхні непрості долі творять своєрідний контраст. Перший після навчання в Москві більшу частину життя провів у Києві, працюючи художником і сценографом у різних місцевих театрах і на Київській телестудії, постійно зазнаючи утисків з боку режиму. А другий уже в 1945–1947 роках був театральним художником у Німеччині, куди потрапив у Другу світову як військовополонений (там у таборах Ді-Пі українці створили власний театр «Розвага» в Ной Ольмі, де ставили «конструктивістсько-експресіоністські» чи «натуралістичні» вистави: В. Клех, зокрема, працював над постановками за Спиридоном Черкасенком, Юрієм Косачем та Іваном Багряним). У наступні роки він об'єднався з актором і режисером Львівського оперного театру Володимиром Блавацьким: той запросив Клеха долучитися до заснованого в Регенсбурзі «Ансамблю Українських Акторів» (АУА), і найплідніший період праці художника припадає саме на ці роки (1947–1949). Обидва тексти чергують біографічні розвідки з аналізом сценографії (за доступними джерелами або приватними спогадами) і принципів роботи художників, читаються легко і цікаво. А наприкінці другого вміщено також додаток: фрагменти незакінченого рукопису самого В. Клеха, який пише про окремі епізоди свого життя, а також самостійні тексти (як-от рецензію на гастролі японського театру «Кабукі» в Нью-Йорку). Інші розділи — менші за обсягом і тематично розпорошеніші: приміром, «Класика на сцені» охоплює діапазон від київських гастролей Грузинського театру ім. Ш. Руставелі з виставами Роберта Стурюа до гастролей московського «Современника» з «Вишневим садом» на Бродвеї. А в «Портретах режисера» знайшлося місце, скажімо, розлогій статті про Василя Сечіна (де поєднано відгук на поставлені в 1990-ті в київському театрі «Сузір'я» «Записки божевільного» за участі обох Ступок, фрагменти інтерв'ю з режисером і розповідь про його життя) та інтерв'ю 1993 року з молодим Сергієм Маслобойчиковим, який тоді знімав «фільм за новелами Франца Кафки» («Співачка Жозефіна і мишачий народ», 1994). До речі, головним недоліком видання є брак датування матеріалів (лише наприкінці в загальному списку вказано місце і час першої публікації). Але в багатьох текстах — як-от інтерв'ю чи рецензії на вистави — ця інформація конче необхідна для ліпшого розуміння контексту.

Завершує видання післямова Вадима Скуратівського «Тріада і тандем» — розповідь про авторок і їхні здобутки і водночас своєрідний підсумок і задуму книжки, що виростала з любові до театру і його людей, і адресована так само залюбленим у нього людям.